

Roll No. ....

Total No. of Questions : 20]

143/C

[Total No. of Printed Pages : 8

SS

2039

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

BUSINESS ECONOMICS AND QUANTITATIVE METHODS-II

(Commerce Group)

(Punjabi, Hindi and English Versions)

(Evening Session)

Time allowed : Three hours

Maximum marks : 65

(Punjabi Version)

- ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ 143/C ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ ਜੀ ।
- (ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 30 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ ।
- (iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।
- (iv) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ (ਭਾਗ-ਉ, ਭਾਗ-ਅ, ਭਾਗ-ੲ, ਅਤੇ ਭਾਗ-ਸ) ।
- (v) ਭਾਗ-ਉ : ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਦੇ 5 ਸਬ ਪਾਰਟ ਹੋਣਗੇ, ਹਰੇਕ ਸਬ ਪਾਰਟ ਇੱਕ ਅੰਕ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 1-15 ਸਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ ।
- (vi) ਭਾਗ-ਅ : ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 2 ਤੋਂ 8 ਤੱਕ ਹੋਣਗੇ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2 ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 5-10 ਲਾਇਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ ।
- (vii) ਭਾਗ-ੲ : ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 9 ਤੋਂ 17 ਤੱਕ ਹੋਣਗੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4 ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਕੋਈ 7 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 15-20 ਲਾਇਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਉ ।
- (viii) ਭਾਗ-ਸ : ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 18 ਤੋਂ 20 ਤੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਚੋਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 6 ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 3-5 ਪੰਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ ।
- (ix) ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਓ ।
- (x) ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਧਾਰਣ ਕੈਲਕੁਲੇਟਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ । ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣਾ ਕੈਲਕੁਲੇਟਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਭਵਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ । ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਮੰਗਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਭਾਗ-ਉ

1. (i) ਪੂੰਜੀਗਤ ਬਜਟ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? 1
- (ii) ਭਾਰਿਤ ਗਣਿਤਕ ਔਸਤ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖੋ । 1
- (iii) ਧਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਰਿਣਾਤਮਕ ਸਹਿਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ? 1
- (iv) ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਨੂੰ GNP ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ? 1
- (v) ਬੈਂਕ ਦਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? 1

5×1=5

ਭਾਗ-ਅ

2. ਬਾਜ਼ਾਰ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੁੱਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੱਸੋ । 2
3. ਜੇ ਸੀਮਾਂਤ ਉਪਭੋਗ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ 80% ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ 1000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਿਵੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਪਤਾ ਕਰੋ । 2
4. ਸਾਖ ਮੁਦਰਾ ਕੀ ਹੈ ? 2

143/C-SS

[Turn over

(2)

5. ਮੱਧਿਕਾ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਗੁਣ ਲਿਖੋ । 2
6. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ Q_1 ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਤਾ ਕਰੋ : 2
X : 15, 20, 25, 28, 16, 17, 9, 11
7. ਫਿਸ਼ਰ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? 2
8. X ਤੇ Y ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਗਮਨ ਗੁਣਾਂਕ .06 ਅਤੇ Y ਤੇ X ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਗਮਨ ਗੁਣਾਂਕ 0.54 ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ r ਪਤਾ ਕਰੋ । 2

7×2=14

ਨੋਟ : ਕੋਈ ਸੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ।

ਭਾਗ-ੳ

9. ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ । 4
10. ਸੰਤੁਲਿਤ ਅਤੇ ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਦੱਸੋ । ਕੀ ਸੰਤੁਲਿਤ ਬਜਟ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ । 4
11. ਭੁਗਤਾਨ ਬਾਕੀ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਬਾਕੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ । 4
12. ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚੋਂ 40 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਟੈਸਟ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ : 4

ਅੰਕ	3	6	7	8	9	10
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	8	10	7	6	3	6

ਜੇ ਜਮਾਤ ਦੇ ਕੁੱਲ 50 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਔਸਤ ਅੰਕ 5.6 ਹੋਣ ਤਾਂ ਟੈਸਟ ਵਿੱਚੋਂ ਫੇਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਔਸਤ ਅੰਕ ਪਤਾ ਕਰੋ । 4

13. ਬੋਲੀ ਦੀ ਵਿਧੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਮਤਾ ਦਾ ਗੁਣਾਂਕ ਪਤਾ ਕਰੋ : 4

X :	2	3	4	5	6	7
F :	2	3	5	7	6	4

14. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸਥਿਰ ਆਧਾਰ ਸੂਚਕ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਲੜੀ ਆਧਾਰ ਸੂਚਕ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲੋ : 4

ਸਾਲ	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ਸਥਿਰ ਆਧਾਰ ਸੂਚਕ ਅੰਕ 2010=100	94	96	104	92	88	90

15. ਇੱਕ ਸਹਿਸੰਬੰਧ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਮੁੱਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹਨ : 4

	X	Y
ਔਸਤ	9	50
ਪ੍ਰਮਾਪ ਵਿਚਲਨ	7	10

X ਅਤੇ Y ਵਿਚਕਾਰ ਸਹਿਸੰਬੰਧ ਦਾ ਗੁਣਾਂਕ +0.8 ਹੈ
Y ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਤਾ ਕਰੋ ਜੇ X ਦਾ ਮੁੱਲ 80 ਹੋਵੇ ?

16. ਉਤਪਾਦ ਵਿੱਧੀ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਕਿਵੇਂ ਮਾਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ । 4
17. ਕੁੱਲ ਮੰਗ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਪੂਰਤੀ ਕਿਉਂ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਚਰਚਾ ਕਰੋ । 4

7×4=28

143/C-SS

ਭਾਗ-ਸ

18. (i) ਵਿਸਰ (ii) ਮਾਰਸਲ ਅਤੇ ਐਜਵਰਥ ਦੇ ਸੂਤਰ ਨਾਲ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਡਾਟੇ ਤੋਂ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਬਣਾਉ 6

Commodity	2016		2017	
	P_0	Q_0	P_1	Q_1
A	5	10	4	12
B	8	6	7	7
C	6	3	5	4

ਜਾਂ

ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਭੁਗਤਾਨ ਬਾਕੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਾਅਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 6

19. ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ M ਅਤੇ Z ਦਾ ਮੁੱਲ 67 ਅਤੇ 68 ਹੈ, ਜੇ $N=115$ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੁਪਤ ਅਵਿਰਤੀਆਂ ਪਤਾ ਕਰੋ । 6

x:	0-20	20-40	40-60	60-80	80-100	100-120	120-140
f:	2	8	30	?	?	?	2

ਜਾਂ

ਮੌਤ ਦਰ ਅਤੇ ਅਬਾਦੀ ਦੀ ਘਣਤਾ ਵਿੱਚ Product Moment Method ਨਾਲ ਸਹਿ ਸੰਬੰਧ ਗੁਣਾਂਕ ਪਤਾ ਕਰੋ ।

ਸ਼ਹਿਰ	ਏਰੀਆ (Sq. Kms.)	ਅਬਾਦੀ	ਮੌਤਾਂ
A	150	30000	300
B	180	90000	1440
C	100	40000	560
D	60	42000	840
E	120	72000	1224
F	80	24000	312

20. ਨਿਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਸੀਮਾਂਤ ਉਪਭੋਗ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਅਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਗੁਣਕ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 6

ਜਾਂ

ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਸਾਖ ਨਿਯੰਤਰਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਯੰਤਰ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ? ਕਿਸੇ ਤਿੰਨ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 6

3×6=18

(Hindi Version)

- ਨੋਟ : (i) अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख्य पृष्ठ पर विषय-कोड/पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/पेपर-कोड 143/C अवश्य लिखें।
- (ii) उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें टाइटल सहित 30 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।
- (iii) उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गये पृष्ठ/पृष्ठों के पश्चात् हल किये गये प्रश्न/प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जायेगा।
- (iv) प्रश्न पत्र को चार भागों में बाँटा गया है (भाग-क, भाग-ख, भाग-ग, और भाग-घ)।
- (v) भाग-क : में प्रश्न नं. 1 के 5 उप भाग होंगे प्रत्येक उप भाग 1 अंक का होगा, इनका उत्तर 1-15 शब्दों में लिखें।
- (vi) भाग-ख : में प्रश्न नं. 2 से 8 तक होंगे, प्रत्येक प्रश्न 2 अंक का होगा, इनका उत्तर 5-10 लाइनों में लिखें।

143/C-SS

[Turn over

- (vii) भाग-ग : में प्रश्न नं. 9 से 17 तक होंगे, प्रत्येक प्रश्न 4 अंक का होगा, इनमें से कोई 7 प्रश्न करें, इनका उत्तर 15-20 लाइनों में लिखें।
- (viii) भाग-घ : में प्रश्न नं. 18 से 20 तक अन्दरूनी विकल्प वाले होंगे, प्रत्येक प्रश्न 6 अंक का होगा, इनका उत्तर 3-5 पन्नों में लिखें।
- (ix) जरूरत के अनुसार चित्र बनाएं।
- (x) संधारण गणक (Calculator) का प्रयोग करने की आज्ञा है। परीक्षार्थी अपना गणक परीक्षा भवन में लेकर आयें। उनको एक दूसरे से माँगने की अनुमति नहीं होगी।

भाग-क

1. (i) पूंजीगत बजट से आपका क्या भाव है ? 1
  - (ii) भारत समान्तर माध्य की परिभाषा लिखें। 1
  - (iii) धनात्मक और ऋणात्मक सह-सम्बन्ध में क्या अन्तर है ? 1
  - (iv) पुरानी वस्तुओं के मूल्य को GNP में शामिल क्यों नहीं करना चाहिए ? 1
  - (v) बैंक दर क्या है ? 1
- 5×1=5

भाग-ख

2. बाज़ार कीमत पर कुल राष्ट्रीय उत्पाद की परिभाषा बताएं। 2
  3. यदि सीमान्त उपभोग प्रवृत्ति 80% हो और कुल आमदनी में बढ़ोत्तरी 1000 करोड़ रुपये हो तो निवेश में बढ़ोत्तरी पता करें। 2
  4. साख मुद्रा क्या है ? 2
  5. माध्यिका के कोई दो गुण लिखें। 2
  6. निम्नलिखित आँकड़ों में से Q_1 का मूल्य ज्ञात करें
X : 15, 20, 25, 28, 16, 17, 9, 11 2
  7. फिशर की विधि को आदर्श सूचकांक क्यों कहा जाता है ? 2
  8. X पर Y का प्रतिगमन गुणांक .06 और Y पर X का प्रतिगमन गुणांक 0.54 हो तो उनका r पता करें। 2
- 7×2=14

नोट : कोई सात प्रश्न करें।

भाग-ग

9. मुद्रा के कार्यों की व्याख्या करें। 4
10. संतुलित बजट और असंतुलित बजट में क्या अन्तर है ? क्या संतुलित बजट सरकार की उपलब्धि होती है व्याख्या करें। 4
11. भुगतान बाकी और व्यापार बाकी की अवधारणाओं से आपका क्या अभिप्राय है ? व्याख्या करें। 4
12. एक कक्षा में 40 विद्यार्थियों ने Test पास किया और नीचे लिखे अनुसार अंक प्राप्त किए :

अंक	3	6	7	8	9	10
विद्यार्थियों की संख्या	8	10	7	6	3	6

यदि कक्षा के कुल 50 विद्यार्थियों के औसत अंक 5.6 हों तो Test में फेल होने वाले विद्यार्थियों के औसत अंक पता करें।

13. बाउले की विधि प्रयोग करके विषमता का गुणांक पता करें :

4

X :	2	3	4	5	6	7
F :	2	3	5	7	6	4

14. नीचे लिखे स्थिर आधार सूचकांक को शृंखला आधार सूचकांकों में बदलो :

4

साल	2010	2011	2012	2013	2014	2015
स्थिर आधार सूचकांक 2010=100	94	96	104	92	88	90

15. एक सह-सम्बन्ध अध्ययन में नीचे लिखे मान प्राप्त हुए

4

	X	Y
माध्य	9	50
प्रमाप विचलन	7	10

X और Y के बीच सह-सम्बन्ध का गुणांक +0.8 है। यदि X का मूल्य 80 हो तो Y का मूल्य ज्ञात करें।

16. उत्पाद विधि से राष्ट्रीय आमदन कैसे मापी जाती है ? व्याख्या करें।

4

17. कुल माँग और कुल पूर्ति क्यों बराबर होती है जब आय और उत्पादन संतुलन स्तर पर होता है। चर्चा करें।

4

7×4=28

भाग-घ

18. (i) फिशर (ii) मार्शल व एजवर्थ के सूत्र से नीचे दिए डाटा से सूचकांक बनाएं

6

	2016		2017	
Commodity	P_0	Q_0	P_1	Q_1
A	5	10	4	12
B	8	6	7	7
C	6	3	5	4

अथवा

प्रतिकूल भुगतान शेष को सुधारने के उपायों का वर्णन करें।

6

19. नीचे दी शृंखला में M और Z का मूल्य 67 और 68 है। अगर $N=115$ हो तो लुप्त आवृत्तियां ज्ञात करें।

6

x :	0-20	20-40	40-60	60-80	80-100	100-120	120-140
f :	2	8	30	?	?	?	2

अथवा

मृत्यु दर और आबादी के घनत्व में Product Moment Method से सह-सम्बन्ध गुणांक ज्ञात करें।

शहर	क्षेत्रफल (Sq. Kms.)	आबादी	मृत्यु
A	150	30000	300
B	180	90000	1440
C	100	40000	560
D	60	42000	840
E	120	72000	1224
F	80	24000	312

20. निवेश से क्या अभिप्राय है ? सीमान्त उपभोग प्रवृत्ति और निवेश गुणक में सम्बन्ध का वर्णन करें।

6

अथवा

भारतीय रिजर्व बैंक द्वारा साख नियंत्रण के लिए संख्यात्मक यंत्र कौन-कौन से हैं ? किसी तीन का विस्तार से वर्णन करें।

6

3×6=18

(English Version)

- Note :** (i) You must write the subject-code/paper-code **143/C** in the box provided on the title page of your answer-book.
- (ii) Make sure that the answer-book contains 30 pages (including title page) and are properly serialized as soon as you receive it.
- (iii) Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.
- (iv) Question paper has been divided into 4 parts. **Part-A, Part-B, Part-C and Part-D.**
- (v) **Part-A :** will consist of question no. 1 of 5 sub-parts of one mark each. Answer should be in 1-15 words.
- (vi) **Part-B :** will consist of question no. 2 to 8 of two marks each. Answer should be in 5 to 10 lines.
- (vii) **Part-C :** will consist of question no. 9 to 17. Each question carries 4 marks. Answer should be in 15-20 lines. Attempt any 7 questions from this section.
- (viii) **Part-D :** will consist of question no. 18 to 20 having internal choice. Each question carries 6 marks. Answer should be in 3-5 pages.
- (ix) Make diagrams where necessary.
- (x) The use of non programmable simple calculator is allowed. The student should bring their own calculator in the examination hall. No borrowing will be permitted.

Part-A

1. (i) What do you mean by Capital Budget ? 1
- (ii) Define weighted arithmetic mean. 1
- (iii) What is the difference between positive and negative correlation ? 1
- (iv) Why should the value of second hand product be not included in GNP ? 1
- (v) What is the Bank Rate ? 1

5×1=5

143/C-SS

(7)

Part-B

2. Define Gross National Product at market price. 2
  3. If marginal propensity to consume is 80% and total increase in income is Rs. 1000 crores. Find out increase in investment. 2
  4. What is the Credit Money ? 2
  5. Give any two merits of median. 2
  6. Calculate the value of Q_1 from the following data : 2
X : 15, 20, 25, 28, 16, 17, 9, 11
  7. Why Fisher's method is called ideal index number ? 2
  8. Regression Coefficient of X on Y is .06 and that of Y on X is .54. Calculate r. 2
- 7×2=14

Note : Attempt any **seven** questions. **Part-C**

9. Explain the functions of Money. 4
10. Distinguish between balanced budget and unbalanced budget. Is balanced budget an achievement of Govt. ? Explain. 4
11. Explain the concepts of Balance of Payment & Balance of Trade. 4
12. In a class the marks obtained by 40 students who passed the test are as under :

Marks	3	6	7	8	9	10
Number of Students	8	10	7	6	3	6

If the average marks for all the 50 students were 5.6. Find out the average marks of those who failed in the test. 4

13. Compute Co-efficient of Skewness by using Bowley's method. 4

X :	2	3	4	5	6	7
F :	2	3	5	7	6	4

14. From the fixed base index numbers given below, Prepare chain base index numbers : 4

Year :	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Fixed Index 2010=100	94	96	104	92	88	90

15. In a correlation study the following values are obtained : 4

	X	Y
Mean	9	50
S.D.	7	10

Coefficient of Correlation between X and Y is +0.8

Find the value of Y if X is 80.

143/C-SS

[Turn over

(8)

16. How will you measure National Income by Product Method ? 4
17. Why aggregate demand must be equal to aggregate supply at the equilibrium level of income and output ? Explain. 4

7×4=28

Part-D

18. Calculate (i) Fisher's (ii) Marshal and Edgeworth's Index numbers for following data : 6

Commodity	2016		2017	
	P_0	Q_0	P_1	Q_1
A	5	10	4	12
B	8	6	7	7
C	6	3	5	4

or

Explain in detail what are the measures used to correct the disequilibrium in Balance of Payment.

6

19. M and Z of the following given series is 67 and 68. If $N = 115$, find the values of missing frequencies 6

x:	0-20	20-40	40-60	60-80	80-100	100-120	120-140
f:	2	8	30	?	?	?	2

or

Calculate Coefficient of Correlation by Product Moment Method between death rate and density of population :

CITY	AREA (Sq. Kms.)	POPULATION	DEATHS
A	150	30000	300
B	180	90000	1440
C	100	40000	560
D	60	42000	840
E	120	72000	1224
F	80	24000	312

20. What is meant by Investment ? Explain the relationship between marginal propensity to consume and investment multiplier. 6

or

What are quantitative instruments used by RBI to control credit ? Explain any three in detail. 6

3×6=18

143/C-SS